

PRÁVNÍ DOPADY NAVRHOVANÉHO UKOTVENÍ OCHRANY ZVÍŘAT V ÚSTAVĚ ČR, PŘEDEVŠÍM VE VZTAHU K ZÁKLADNÍMU PRÁVU NA NÁBOŽENSKÉ PROJEVY

Mgr. Petr Šuráň

Úvod

Individuální ústavní ochrana zvířat se v posledních letech stává součástí právních systémů rostoucího počtu evropských zemí. Závazek státu k ochraně těchto živých tvorů ve svých ústavách v současné době ukotvují Švýcarská konfederace,¹ Slovinská republika,² Spolková republika Německo,³ Lucemburské velkovévodství,⁴ Rakouská republika,⁵ Italská republika⁶ a Belgické království.⁷ Než přistoupím k analýze právních dopadů ústavní ochrany zvířat potenciálně ukotvené v Ústavě České republiky (dále jen „Ústava“), je na tomto místě potřebné uvést základní rozlišení mezi právní ochranou zvířat individuální a druhovou – ta první se soustředí na ochranu zvířete jako jednotlivce, přičemž druhá si za cíl klade ochranu zvířecích druhů a jako taková je součástí obecnější právní ochrany životního prostředí.⁸ Tento článek se zaměří výhradně na individuální formu právní ochrany zvířat, a proto se v následujícím textu bude vždy pod pojmem ústavní ochrana zvířat rozumět její individuální větev.

Problematika ústavní ochrany zvířat vstoupila v nedávné době i na půdu Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. Skupina koaličních poslanců podala dne 4. 6. 2024 pozměňovací návrh k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění Ústava,⁹ v němž navrhuje začlenit do čl. 7 Ústavy vedle povinnosti státu dbát o ochranu životního prostředí a šetrné využívání přírodních zdrojů rovněž povinnost dbát ochrany zvířat.¹⁰ Cílem tohoto článku je analyzovat možné dopady ukotvení takto-

¹ Čl. 80 Ústavy Švýcarské konfederace ukotvující obecnou povinnost konfederace k ochraně zvířat a čl. 120 odst. 2 Ústavy Švýcarské konfederace ukotvující povinnost státu dbát důstojnosti živých tvorů odlišných od člověka.

² Čl. 72 odst. 4 Ústavy Republiky Slovinsko.

³ Čl. 20a Základního zákona Spolkové republiky Německo.

⁴ Čl. 41 odst. 3 Ústavy Lucemburského velkovévodství.

⁵ § 2 Spolkového ústavního zákona o udržitelnosti, ochraně zvířat, komplexní ochraně životního prostředí, zajištění zdrojů vody a potravin a výzkumu.

⁶ Čl. 9 odst. 3 Ústavy Italské republiky.

⁷ Čl. 7bis odst. 2 Ústavy Belgie.

⁸ BOLLIGER, Gieri et al. *Tier im Recht transparent*. Zürich Basel: Schulthess, 2008, s. 5.

⁹ Vládní návrh ústavního zákona, kterým se mění ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky: sněmovní tisk 497/0.

¹⁰ Pozměňovací návrh skupiny poslanců k vládnímu návrhu zákona (č. 4424), kterým se mění ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky: sněmovní tisk 497.

věto povinnosti státu v Ústavě na právní systém České republiky, především pak na základní právo projevovat náboženské vyznání ukotvené v čl. 16 odst. 1 Listiny základních práv a svobod ČR (dále jen „Listina“).

1. Ústavní ochrana zvířat jako státní cíl

Čl. 7 Ústavy v současném znění stanovuje, že „stát dbá o šetrné využívání přírodních zdrojů a ochranu přírodního bohatství.“ Ukotvuje tedy povinnost státu k určité činnosti a jako takový představuje v souladu s názory odborné veřejnosti i judikatury Ústavního soudu ČR (dále jen „ÚS ČR“) stanovení státního cíle.¹¹ Toto ustanovení o státním cíli proto jako „ústavní povinnost“¹² právně zavazuje stát a nelze jej chápat jako nezávazné programové prohlášení. Pozměňovací návrh skupiny poslanců (dále jen „pozměňovací návrh“), jenž požaduje, aby stát dle čl. 7 Ústavy dbal o „ochranu životního prostředí a zvířat a o šetrné využívání přírodních zdrojů, zejména vody,“ do výčtu předmětů ochrany ustanovení o státním cíli přidává vedle životního prostředí (přírodního bohatství) také zvířata.

1.1 Dopady státního cíle na zákonodárnou moc

Adresátem povinností vyplývajících z čl. 7 Ústavy a tedy i těch, které by vyplývaly z potenciálně začleněné ústavní ochrany zvířat, je výhradně stát. Nebylo by tedy možné v tomto směru vyvozovat jakékoli přímé právní povinnosti vůči soukromým osobám. Státní cíl ukotvený v čl. 7 Ústavy působí prostřednictvím závazku státu jako celku vůči všem třem složkám veřejné moci.¹³ Jak však ukazuje ústavně-právní nauka sousední Spolkové republiky Německo, jež ve svém Základním zákoně ukotvuje v tomto ohledu velmi podobně koncipovanou povinnost státu,¹⁴ cíli závazek plynoucí ze státního cíle (ochrany zvířat i životního prostředí) primárně na zákonodárce. Vzhledem k značně obecné formulaci státního cíle zavazujícího stát „dbát ochrany zvířat“ by bylo zcela jistě potřebné tento závazek konkretizovat prostřednictvím zákonné (a případně také podzákonné) regulace. Právě zákonodárné moci by z čl. 7 Ústavy vyplývala povinnost naplnit vlastní normotvornou činností požadavky ochrany zvířat stanovených v abstraktnější rovině ústavní normou.

¹¹ V judikatuře ÚS ČR se lze setkat při snaze o vymezení obsahu čl. 7 Ústavy ČR i s jinými pojmy, jako např. „státní úkol“, „ústavní povinnost“ či „hodnota“. Tato terminologická nejednotnost ovšem nestojí v cestě chápání podstaty čl. 7 jako stanovení určitého cíle státu, více viz např. ŠIMÍČEK, Vojtěch. Čl. 7. In BAHÝLOVÁ, Lenka; ŠIMÍČEK, Vojtěch a kol. *Ústava České republiky: komentář*. Praha: Linde, 2010, s. 131–132.

¹² Nález ÚS ČR sp. zn. Pl. 34/03.

¹³ SVOBODA, Cyril. Čl. 7. In HENDRYCH, Dušan; SVOBODA, Cyril a kol. *Ústava České republiky: komentář*. Praha: Beck, 1997, s. 8.

¹⁴ Viz Čl. 20a Základního zákona: „Stát chrání také v odpovědnosti k budoucím generacím přírodní základy života a zvířata [...]“

Ustanovení obsahující státní cíl totiž představuje „v první řadě závazek zákonodárce k činnosti a normativní směrnicí k naplnění takového závazku.“¹⁵

Jakou (minimální) úroveň ochrany zvířat garantovanou zákonnou úpravou by však závazek plynoucí z ústavní ochrany zvířat vyžadoval? Nalezení odpovědi na tuto otázku je podmíněno vícero faktory, přičemž zcela jednoznačnou odpověď nám nepodává ani odůvodnění předmětného pozměňovacího návrhu. To sice na jedné straně zdůrazňuje, že ústavní ukotvení ochrany zvířat by obecně ochraně zvířat poskytlo „pevný právní základ“ zajišťující, že ji „zákonné nebo podzákonné předpisy týkající se zvířat budou respektovat“, a že by tímto byla „ztížena změna nebo odstranění ochrany zvířat bez širokého veřejného a politického konsenzu“,¹⁶ ale na straně druhé předvídá mnohem širší důsledky takové změny Ústavy, když mluví o tom, že „vložením ochrany zvířat do ústavního pořádku se zvýší právní ochrana proti krutosti a zneužívání“ a že tím bude zajištěna „podpora pro vytváření nových pravidel.“¹⁷ Cílem autorů pozměňovacího návrhu tak není „pouhé“ zachování stávající úrovně zákonné ochrany zvířat, ale i snaha o vytváření nových pravidel za účelem zvýšení právní ochrany proti krutosti a zneužívání. Odůvodnění pozměňovacího návrhu jde dokonce tak daleko za hranice současné právní dogmatiky, když tvrdí, že ústavní ukotvení ochrany zvířat zdůrazní, „že zvířata nejsou pouhými objekty v právním smyslu, ale že jsou tvory s určitými právy nebo zájmy.“¹⁸ V prostředí právní nauky žádného z právních systémů ukotvujících v současné době ústavní ochranu zvířat nebylo vyvozeno (dokonce je dané často výslovně odmítáno), že by z ustanovení státního cíle spočívajícího v ochraně zvířat bylo možné vyvozovat jakákoliv subjektivní práva.¹⁹ Odůvodnění pozměňovacího návrhu tak na jedné straně mluví o úmyslu zákonodárce poskytnout jakési ústavní „zajištění“ současné úrovni právní úpravy ochrany zvířat, na straně druhé ale hovoří i o překročení této hranice. Tato situace ilustruje jeden z charakteristických rysů podobně obecně koncipovaných ustanovení o státních cílech, a sice určitý prostor pro diskreci zákonodárce v tom, jakou míru ochrany zvířatům prostřednictvím zákonné úpravy poskytne,²⁰ přičemž za jeden z mantinelů tohoto prostoru by dle mého názoru bylo možné považovat základní požadavek na zajištění tzv. „patocen-

¹⁵ KLOEPFER, Michael; ROSSI, Matthias. Tierschutz in das Grundgesetz? Zu den rechtlichen Konsequenzen einer Staatszielbestimmung „Tierschutz“ im Grundgesetz — insbesondere zu ihren Auswirkungen auf die Forschungsfreiheit. *JuristenZeitung*. 1998, roč. 53, č. 8, s. 374.

¹⁶ Pozměňovací návrh..., s. 2, 3.

¹⁷ Ibidem, s. 3.

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ JARASS, Hans D. Art. 20a. In JARASS, Hans D.; KMENT, Martin. *Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland: Kommentar*. München: C.H. Beck, 2022, s. 590. K problematice subjektivních práv zvířat srov. např. ŠURÁŇ, Petr. Základní práva zvířat pohledem rozhodovací činnosti ústavního soudnictví Švýcarské konfederace. *Jurisprudence*, 2024, č. 5, s. 7 an.

²⁰ Viz např. rozhodnutí ÚS SRN BVerfGE 118,79/110; MURSWIEK, Dietrich. Art. 20a. In SACHS, Michael et al. *Grundgesetz: Kommentar*. München: C. H. Beck, 2018, s. 877.

trického minima“. Toto minimum spočívající v požadavku po zákazu týrání zvířat je (alespoň jako minimální vyžadovaný stupeň ochrany) na ústavní úrovni zajištěno ve všech případech evropských států, na něž jako na inspiraci odkazuje sám pozměňovací návrh.²¹

1.2 Dopady státního cíle na výkonnou a soudní moc

Vůči moci výkonné by ústavní ochrana zvířat působila především jako měřítko sloužící při výkladu práva a poměřování kolidujících zájmů či hodnot. V rámci aplikace práva správními orgány by tak tento státní cíl mohl hrát roli při výkladu neurčitých právních pojmů jako je např. „veřejný zájem“. Významný dopad by však mohl sehrát také při výkonu diskreční pravomoci orgánů veřejné správy. Správní orgány jsou při výkonu správního uvážení v první řadě vázány limity, jež jim stanovuje zákon zmocňující je k tomuto uvážení, přičemž tato hlediska je mají dovést ke „spravedlivému“ a efektivnímu rozhodnutí, jež nebude možno nařknout z účelovosti.²² Meze stanovené konkrétním zákonným předpisem však nepředstavují uzavřený výčet limitů daného správního prostředí, a jak uvádí S. Skulová, jsou to mj. rovněž ústavní principy a hodnoty, které díky schopnosti prozařování do nižších pater právního řádu představují širší hlediska, jimiž se správní orgán při výkonu správního uvážení musí taktéž řídit.²³ Ústavou ukotvený cíl státu dbát ochrany zvířat by tak v tomto smyslu právě jako takto pojaté širší hledisko mohl v určitých případech ovlivňovat i správní uvážení správních orgánů.

Pro soudní moc by ústavní ukotvení ochrany zvířat mělo význam primárně v oblasti výkladu práva, přičemž lze taktéž předpokládat, že by bylo relevantní především v oblasti výkladu neurčitých právních pojmů. Opomenout nelze kontrolu norem ÚS ČR, v jejímž rámci by při přezkumu zákonných a podzákonných předpisů muselo ústavní soudnictví brát v potaz také jejich soulad s požadavky z ústavní ochrany zvířat vyplývajícími. V této souvislosti je však potřebné znovu odkázat na poměrně široký prostor pro diskreci zákonodárce, který je mu svěřen právě ke konkretizaci těchto požadavků. Je proto možné uvažovat, že by se prostor pro potenciální zásah ústavního soudnictví do činnosti zákonodárce na poli zákonné úpravy ochrany zvířat mohl otevírat až v případech intenzivního porušení povinností vyplývajících ze státního cíle ochrany zvířat, např. při úplném zrušení zákonné regulace ochrany zvířat, které by vedlo k silnému poklesu úrovně ochrany zvířat

²¹ Pozměňovací návrh..., s. 3.; k patocentrickému minimu více viz např. MICHEL, Margot; KÜHNE, Daniela; HÄNNI, Julia. *Animal law: developments and perspectives in the 21st century = Tier und Recht: Entwicklungen und Perspektiven im 21. Jahrhundert*. Zurich, Berlin: DiKE, BWV Berliner Wissenschafts -Verlag, 2012, s. 600.

²² SKULOVÁ, Soňa. *Správní uvážení: základní charakteristika a souvislosti pojmu*. Brno: Masarykova Univerzita, 2004, s. 110 an.

²³ Ibidem, s. 126 an.

v rámci právního systému jako celku, resp. které by znamenalo reálný pokles pod hranici tzv. „patocentrického minima“.

2. Vztah státního cíle ochrany zvířat a základních práv

Svým začleněním do struktur ústavního pořádku by státní cíl ochrany zvířat nabyl statutu ústavou aprobovaného právního statku, jinými slovy ústavní hodnoty.²⁴ Jak ve své judikatuře připomíná ÚS ČR, všechny ústavní hodnoty (včetně ústavních práv) jsou si *prima facie* rovný.²⁵ Ústavní ustanovení zakotvující povinnost k ochraně zvířat by se proto *a priori* nenacházelo v podřazené či nadřazené pozici vůči ostatním ustanovením ústavy a jeho váha by byla skutečně nalézána až při potenciálním střetu s těmito jinými ústavními hodnotami prostřednictvím jejich vzájemného vyvažování. Dojít k takové situaci by mohlo při střetu s jinou ústavně chráněnou hodnotou (veřejným statkem,²⁶ veřejným dobrem²⁷),²⁸ či základním právem. Ve vztahu k základním právům by tak ústavní ochrana zvířat ukotvená v čl. 7 Ústavy představovala legitimní cíl k jejich omezení,²⁹ a to i přesto, že ji Listina jako legitimní cíl na žádném místě explicitně nezmiňuje.³⁰ Při střetu se základním právem by muselo dojít k vzájemnému poměřování práva a ústavní ochrany zvířat, přičemž by muselo být dbáno základní směrnice určující pravidla pro takovýto střet obsažené v čl. 4 odst. 4 Listiny, a sice požadavku šetření podstaty a smyslu omezovaného základního práva, resp. svobody.³¹ Následkem takové kolize pak může být omezení základního práva nebo naopak vytyčení hranic státního cíle ochrany zvířat.

Po ukotvení státního cíle ochrany zvířat by mohlo dojít ke střetu této ústavou nově aprobované hodnoty především se svobodou vědeckého bádání (čl. 15 odst. 2 Listiny) v souvislosti s problematikou provádění pokusů na zvířatech či s právem na náboženské projevy (čl. 16 odst. 1 Listiny) ve vztahu k provádění rituálních porážek zvířat bez předchozího omráčení (tzv. „šchity“). V souladu s požadavkem

²⁴ V německém právním prostředí užíváno označení „Verfassungsrechtsgut“. K ústavní ochraně zvířat ukotvené v čl. 20a GG v podobě ústavněprávního statku viz např. SCHULZE-FIELITZ, Helmuth. Art. 20a GG. In DREIER, Horst et al. *Grundgesetz: Kommentar*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2004, s. 315.

²⁵ Nálezy ÚS ČR sp. zn. Pl. ÚS 2/10, bod 38.; Pl. ÚS 15/96, IV. část; I. ÚS 517/10, bod 93.

²⁶ Nález ÚS ČR sp. zn. Pl. ÚS 21/04.

²⁷ Nález ÚS ČR sp. zn. Pl. ÚS 53/04.

²⁸ Příkladem takového hypotetického střetu by mohla být kolize státního cíle ochrany zvířat se státním cílem ochrany přírodního bohatství (životního prostředí), a to např. v souvislosti s likvidací tzv. invazních druhů živočichů, kdy za účelem likvidace nežádoucích invazních druhů narušujících přirozenou rovnováhu určitého biotopu dochází k usmrcování zvířecích individuí.

²⁹ Cíl legitimní k omezení základního práva je takový cíl, který je ústavně konformní, k tomu více viz ČERVÍNEK, Zdeněk. Legitimita, proporcionalita a doktrína vyloučených důvodů. *Právník*. 2021, roč. 160, č. 7, s. 496 an.

³⁰ K chápání limitačních klauzulí základních práv jako demonstrativních výčtů připouštějících i explicitně neuvedené legitimní cíle viz nálezy ÚS ČR sp. zn. I. ÚS 517/10, bod 93; sp. zn. I. ÚS 4035/14, bod 53.

³¹ Nález ÚS ČR sp. zn. Pl. ÚS 20/09.

vzájemného poměřování však rovněž tato základní práva či svobody mohou směrem k ústavní ochraně zvířat působit tak, že její rozsah do jisté míry omezí. V tomto smyslu by významnou roli mohla opět hrát především svoboda vědeckého bádání a právo na náboženské projevy, ale také např. právo na život (čl. 6 Listiny) a právo na tělesnou integritu (čl. 7 Listiny).³² Na otázku možných právních dopadů přijetí státního cíle ochrany zvířat do Ústavy na základní právo na náboženské projevy se zaměřím v následující kapitole.

3. Možný dopad na základní právo na náboženské projevy

3.1 Současná ústavněprávní situace

Čl. 16 odst. 1 Listiny ukotvuje základní právo na náboženské projevy, mezi něž se mj. řadí také provádění rituálních porážek zvířat,³³ jejichž podstatou je vykrvení zvířete podříznutím hrdla bez předchozího omrácení, tedy za plného vědomí. Takový způsob usmrcování zvířat, jež jim způsobuje určitou míru utrpení, bolesti a stresu, v současnosti pro potřeby církví a náboženských společností umožňuje zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání (dále jen „TýrZv“) v § 5f. Jedná se o výjimku z všeobecného zákazu týrání zvířat (§ 2 TýrZv) a ze zakázaných metod usmrcování zvířat (§ 5 odst. 5 písm. c) TýrZv). Legitimita takovéto výjimky vyplývá právě ze základního práva na náboženské projevy, které na rozdíl od ochrany zvířat požívá ústavní ochrany. Byla-li by však ukotvena ústavní ochrana zvířat požadující ochranu těchto jedinců právě před škodami, bolestí, utrpením a stresem, situace by se mohla změnit, neboť jako ústavní hodnota *prima facie* rovnocenná se základním právem na náboženské projevy by mohla představovat legitimní cíl k jejímu omezení právě v otázce rituálních porážek zvířat. Aby bylo možno přemýšlet o tom, jak by případné ukotvení ústavní ochrany zvířat dopadlo na právní úpravu provádění rituálních porážek jako jeden z projevů práva na náboženské projevy, je potřeba si nejprve detailněji popsat, jakým způsobem právní řád v současné době provádění těchto porážek upravuje.

3.2 Současná zákonná úprava rituálních porážek

Účelem TýrZv je „chránit zvířata, jež jsou živými tvory schopnými pociťovat bolest a utrpení, před týráním, poškozováním jejich zdraví a jejich usmrcením bez důvodu, pokud byly způsobeny, byť i z nedbalosti, člověkem.“³⁴ Zvířetem zákon chápe každého živého obratlovce, kromě člověka, nikoliv však plod nebo embryo.³⁵

³² Viz rozhodnutí ÚS SRN BVerfGE 110, 141/166, v němž ÚS SRN konstatoval přednost ochrany před nebezpečnými psy před ochranou zvířat na základě ústavně garantované ochrany tělesné integrity.

³³ Srov. DROEGE, Michael. Art. 4. In STERN, Klaus; BECKER, Florian et al. *Grundrechte-Kommentar*. Hürth: Carl Heymanns Verlag, 2024, s. 463.

³⁴ § 1 odst. 1 TýrZv.

³⁵ § 3 písm. a) TýrZv.

Obecný zákaz týrání zvířat je zakotven v § 2 odst. 1 TýrZv a výčet zakázaných metod usmrcování zvířat uvádí § 5 odst. 5 TýrZv, přičemž způsob, jakým jsou prováděny předmětné rituální porážky, lze subsumovat pod zakázanou metodu vtělenou do písm. c) daného odstavce: „ubití, ubodání nebo jiné metody, které zvířeti způsobí nepřiměřenou bolest nebo utrpení.“ Problematiku rituálních porážek (porážení zvířat zvláštními metodami stanovenými náboženskými obřady) jako výjimku z výše uvedených ustanovení zákona upravuje § 5f TýrZv, který rozlišuje provádění rituálních porážek církvemi a náboženskými společnostmi³⁶ (odst. 1) a provozovateli podniku³⁷ (odst. 3). V zákonné úpravě podmínek provádění těchto porážek došlo v nedávné době k nezanedbatelným změnám, které budou identifikovány v průběhu textu níže.

Dle § 5f odst. 1 TýrZv může rituální porážku provádět za podmínek stanovených přímo použitelným předpisem Evropské unie upravujícím ochranu zvířat při usmrcování³⁸ pouze církev a náboženská společnost nebo provozovatel podniku. Provedení takové porážky zákon podmiňuje povolením Ministerstva zemědělství ČR a stanovením veterinárních podmínek příslušnou krajskou veterinární správou.³⁹ Rituální porážku lze provádět jen na jatkách.⁴⁰

Dle § 5f odst. 3 TýrZv je v případě rituálních porážek prováděných provozovatelem podniku potřeba, aby tento zajistil, že při rituální porážce bude provedeno prosté omráčení zvířete elektrickým proudem, které nezpůsobí bezprostřední smrt zvířete.⁴¹ V takovém případě je sice samotný akt usmrcení zvířete nadále řízen pravidly stanovenými náboženskými předpisy [tedy přerážnutí trachey a jícnu, jakož i krkavic a krční žíly tak, aby vyteklo maximální množství krve, přičemž akt provádí náboženskou obcí pověřená osoba (v případě šchity se jedná o tzv. šochety) a na celý proces dohlíží rituální dozor], avšak v důsledku prostého omráčení elektrickým proudem, které má tomuto aktu předcházet, se dle mého názoru již nebude jednat o výjimku z výše popsaného zákazu týrání a zakázané metody usmrcování, nýbrž při zajištění omráčení, které způsobí, že zvíře nevnímá bolest, utrpení a stres, by tento způsob porážky prováděný provozovatelem podniku představoval obecně povolený postup zajišťující smrt zvířete.⁴²

³⁶ § 3 písm. a) zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a o postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech), ve znění pozdějších předpisů.

³⁷ Fyzická nebo právnická osoba řídící podnik provádějící usmrcování zvířat nebo související úkony spadající do oblasti působnosti nařízení Rady (ES) č. 1099/2009, viz čl. 2 písm. l) tohoto nařízení.

³⁸ Nařízení Rady (ES) č. 1099/2009, o ochraně zvířat při usmrcování.

³⁹ § 5f odst. 1 TýrZv.

⁴⁰ § 5f odst. 2 TýrZv.

⁴¹ K pojmu prostého omráčení viz čl. 4 odst. 1 nařízení Rady (ES) č. 1099/2009.

⁴² Viz čl. 4 odst. 1 Nařízení Rady (ES) č. 1099/2009, který demonstrativně vypočítává postupy zajišťující smrt zvířete, jež navazují na prosté omráčení zvířete: vykrvení, rozrušení centrální nervové tkáně, zabití elektrickým proudem nebo prodloužená anoxie.

Od svého vstupu v platnost roku 1992 ukotvoval TýrZv pro provádění rituálních porážek církvemi a náboženskými společnostmi podmínku, že tento způsob usmrcování zvířat může být realizován pouze pro potřeby těchto náboženských subjektů.⁴³ Vzhledem k tomu, že bylo provádění rituálních porážek regulováno jako výjimka z obecného zákazu týrání zvířat a zakázané metody usmrcování a že tato výjimka je i v současné době chápána jako umožnění výkonu základního práva na náboženské projevy, jak vyplývá i z preambule Nařízení Rady (ES) č. 1099/2009, o ochraně zvířat při usmrcování (dále jen „Nařízení Rady“),⁴⁴ lze dovodit, že v souladu se smyslem a účelem dané zákonné výjimky bylo možné potřebami církví a náboženských společností v tomto směru chápat pouze potřeby vyplývající z náboženských obřadů těchto subjektů, tedy potřeby sloužící k dosažení určitých náboženských účelů, nikoliv však potřeby, jejichž cílem by primárně bylo např. dosahování ekonomického zisku.⁴⁵ Od 1. dubna 2025 však nabyla účinnosti novela tohoto zákona,⁴⁶ která podmínku konání rituálních porážek pouze pro potřeby církví a náboženských společností ze znění zákona zcela vypustila.⁴⁷

Lze tedy shrnout, že je v ČR v současné době podle TýrZv umožněno provádět rituální porážky zvířat ve dvou režimech. Prvním je situace, kdy porážku provádí církev či náboženská společnost, přičemž účel takové porážky již není omezen pouze na uspokojování vlastních náboženských potřeb, a druhým je případ provádění rituálních porážek provozovatelem podniku, který však na rozdíl od církevních subjektů musí zajistit, aby bylo zvíře omráčeno elektrickým proudem. Z toho důvodu tento druhý režim rituálních porážek již nepředstavuje výjimku ze zakázaných metod usmrcování zvířat a lze jej považovat za obecně povolený způsob porážky.

3.3 Ústavnost rituálních porážek po případném ukotvení ústavní ochrany zvířat

Oba režimy rituálních porážek upravené v rámci § 5f TýrZv nyní analyzují z hlediska jejich ústavní konformity v případě, že by pozměňovacím návrhem byla do čl. 7 Ústavy vtělena individuální ochrana zvířat. Jak již bylo řečeno výše, základní právo na náboženské projevy, pod jehož ochranu provádění rituálních porážek

⁴³ Viz znění § 12 odst. 2 TýrZv ke dni nabytí účinnosti tohoto zákona 29. května 1992. Podmínka provádění rituálních porážek pouze pro potřeby církví a náboženských církví byla v zákoně výslovně uvedena až do jeho novely účinné od 1. dubna 2025.

⁴⁴ Bod 18 preambule Nařízení Rady č. 1099/2009.

⁴⁵ Souhlasně s tímto názorem též viz např. důvodová zpráva pozměňovacího návrhu poslanců Karla Smetany, Tomáše Dubského, Petra Bendla a Margity Balaščíkové (č. 5737) k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony (sněmovní tisk č. 710), s. 6.

⁴⁶ Zákon č. 70/2025 Sb., kterým se mění zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

⁴⁷ Novela TýrZv zároveň umožnila provádět porážky zvláštními metodami stanovenými náboženskými obřady (avšak za podmínky předchozího prostého omráčení zvířete) také provozovatelům podniku, jak bylo popsáno výše v textu.

spadá, by se v tomto směru mohlo dostat do střetu s ústavní hodnotou v podobě ochrany zvířat. Čl. 16 odst. 4 Listiny i čl. 9 odst. 2 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv (dále jen „Úmluva“), jež vymezují totožné legitimní cíle k omezení práva na náboženské projevy (ochrana veřejné bezpečnosti a pořádku, zdraví a mravnosti nebo práv a svobod druhých), ochranu zvířat výslovně nezmiňují. Nad způsobilostí ústavní ochrany zvířat omezit toto základní právo se však lze zamýšlet ve dvou možných směrech.

Ve vztahu k rituálním porážkám prováděným církvemi a náboženskými společnostmi je za prvé potřeba se ptát, zda by ochrana zvířat před rituálními porážkami prováděnými bez předchozího omráčení nemohla být subsumována pod ochranu mravnosti jakožto legitimního cíle explicitně ukotveného Listinou i Úmluvou. (Právní) ochrana zvířat má sama ze své podstaty hluboké etické kořeny, když jejím jádrem je morální otázka, jak by člověk (společnost, právo) měl zacházet se zvířaty.⁴⁸ Silné morální odůvodnění individuální právní ochrany zvířat by mohlo zapadat do představ ÚS ČR o mravnosti, kdy je dle něj tímto pojmem „nutné rozumět rys jednání, zapadajícího do představ většiny členů určitého společenství o jeho klidném a nenásilném soužití. Taková mravnost je i v moderním pluralitním státě hodnotou, které může, a v určité míře zřejmě i musí, být právním řádem poskytnuta ochrana, nabývající nicméně rozličné a zásadám přiměřenosti podléhající formě.“⁴⁹ Mravnost je přitom fenomén proměnlivý v čase⁵⁰ a právě problematika (právní) ochrany zvířat se stává i s odkazem na rostoucí počet evropských zemí zakotvujících ochranu zvířat na ústavní úrovni významným morálním tématem v nezanedbatelné části dnešní demokratické společnosti. Je proto otázkou, zda by ochrana zvířat, jejímž cílem je morálně zodpovědné zacházení člověka se zvířaty, nepředstavovala po svém ukotvení v Ústavě silněji postavenou hodnotu než dnes, a zda by mohla být subsumována pod explicitně vyjádřený důvod k omezení práva na náboženské projevy, který ukotvuje Listina i Úmluva. Nicméně to, zda by takový legitimní cíl obstál v následném testu proporcionality a vedl k možnému závěru o protiústavnosti současné zákonné podoby rituálních porážek konaných církvemi a náboženskými společnostmi pro náboženské potřeby těchto subjektů, je nejisté. Situace by však mohla být odlišnější v případech rituálních porážek, které by nebyly církvemi a náboženskými společnostmi prováděny pro vlastní náboženské potřeby, ale např. k ekonomickým účelům (prodej do zahraničí), tak jak to nyní umožňuje § 5f TýrZv. Takováto činnost církví a náboženských společností dle mého názoru totiž vůbec nespadá pod rozsah ochrany práva na náboženské projevy, neboť jejím účelem není naplňování požadavků náboženských předpisů, které zavazují

⁴⁸ STUCKI, Saskia. *Grundrechte für Tiere: eine Kritik des geltenden Tierschutzrechts und rechtstheoretische Grundlegung von Tierrechten im Rahmen einer Neupositionierung des Tieres als Rechtssubjekt*. Baden-Baden: Nomos, 2016, s. 31.

⁴⁹ Nález ÚS ČR sp. zn. III. ÚS 2313/14, bod 14.

⁵⁰ Viz např. rozhodnutí NSS 8 As 62/2005-66.

členy daných náboženských entit, ale především dosahování ekonomických cílů.⁵¹ V tomto směru by tak mohl být § 5f TýrZv ve svém současném znění umožňujícím církvím a náboženským společnostem konání rituálních porážek nejen pro své náboženské potřeby, ale obecně k jakýmkoliv účelům považován po případném ukotvení ústavní ochrany zvířat za nekonformní s ústavou.

Za druhé je možné nastolit otázku, zda by ústavní ochrana zvířat jako ústavní hodnota sama o sobě nepředstavovala legitimní cíl vyplývající přímo z ústavního pořádku bez nutnosti jeho subsumpce pod explicitně vyjmenované důvody k omezení práva na náboženské projevy v čl. 16 Listiny a čl. 9 Úmluvy. Zdá se, že v případě Listiny by taková situace nepředstavovala problém, a to především s ohledem na judikaturu ÚS ČR, který konstatuje, že limitační klauzule jednotlivých základních práv Listiny jsou toliko demonstrativními výčty.⁵² Ústavní hodnota ochrany zvířat by tak jako *prima facie* rovnocenná s právem na náboženské projevy mohla představovat legitimní cíl k jeho omezení. V případě Úmluvy se lze však klonit spíše k opačnému názoru, neboť, jak ve své judikatuře konstatuje Evropský soud pro lidská práva, limitační klauzule u jednotlivých práv, včetně práva na náboženské projevy, obsahují toliko taxativní výčet legitimních cílů k jejich omezení.⁵³ ÚS ČR přitom vychází z premisy, že v případě rozdílné míry ochrany základních práv v rámci Listiny a Úmluvy je třeba aplikovat ten z pramenů práva, který danému základnímu právu poskytuje vyšší ochranu.⁵⁴ V takovém případě by tak Úmluva nepřipouštějící jiné než v limitační klauzuli uvedené důvody k omezení práva na náboženské projevy jistě tomuto právu poskytovala vyšší míru ochrany a ústavní ochranu zvířat jako samostatný legitimní cíl k jeho omezení by nepřipouštěla. V úvahu by tak přicházela spíše výše předestřená subsumpce individuální ochrany zvířat pod explicitně zmíněný legitimní cíl mravnosti. I zde je však nutné podotknout, že v případě rituálních porážek, jež jsou dle § 5f TýrZv dovoleny církvím a náboženským společnostem provádět i k jiným účelům než uspokojení vlastních náboženských potřeb, by dle mého názoru taková činnost nespadala pod rozsah ochrany základního práva

⁵¹ K otázce rozsahu základního práva na náboženské projevy ve vztahu k rituálním porážkám se vyjádřil rovněž ESLP v rozhodnutí *Chaa'are Shalom Ve Tsedek* proti Francii z roku 2000. Soud v rozhodnutí konstatoval, že nepovolení náboženské obci ultraortodoxních židů provádět porážku zvířat formou tzv. glatt košer nepředstavovalo zásah do čl. 9 Úmluvy, neboť takto poražené maso se dá dovážet z Belgie. Soud tak v této souvislosti chápe podstatu práva na náboženské projevy spíše ve skutečnosti, že si členové náboženské obce mohou maso získané předmětnou formou porážky bez problémů opatřit, nikoliv však v tom, že by věřící dané obce byli oprávněni sami takovou rituální porážku provádět.

⁵² Viz např. nálezy ÚS ČR sp. zn. I. ÚS 517/10, bod 93; sp. zn. I. ÚS 4035/14, bod 53.

⁵³ KOSAŘ, David. Omezení práv a svobod zaručených v Úmluvě. In KMEC, Jiří; KOSAŘ, David; KRATOCHVÍL, Jan; BOBEK, Michal. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 110.

⁵⁴ KÜHN, Zdeněk. Vztah Listiny k jiným součástem ústavního pořádku, mezinárodnímu právu a právu EU. In KÜHN, Zdeněk; KRATOCHVÍL, Jan; KMEC, Jiří; KOSAŘ, David a kol. *Listina základních práv a svobod: velký komentář*. Praha: Leges, 2022, s. 78.

na náboženské projevy, a proto by v tomto směru ani nebylo potřeba hledat legitimní cíl k jeho omezení.

Ve vztahu k druhému režimu realizace rituálních porážek, jež jsou dle § 5f odst. 3 TýrZv prováděny provozovatelem podniku, se domnívám, že tento nepředstavuje výkon práva na náboženské projevy dle čl. 16 Listiny a čl. 9 Úmluvy. Nositeli tohoto základního práva jsou totiž fyzické osoby (věřící) a některé právnické osoby, jež se ho mohou dovolávat jménem svých členů, nejčastěji právě církve a náboženské společnosti.⁵⁵ Provozovatel podniku oprávněný provádět porážky, jež se sice řídí zvláštními metodami stanovenými náboženskými obřady, není církví ani náboženskou společností, v jejímž rámci by se shromažďovali věřící z náboženských důvodů, a proto tento typ porážek, ukotvený v § 5f odst. 3 TýrZv nemůže představovat projev základního práva na náboženské projevy. Znění výše zmíněného ustanovení zákona navíc ukládá provozovateli podniku zvíře při rituální porážce omráčit elektrickým proudem, z čehož lze vyvozovat, že se ve skutečnosti ani nejedná o výjimku ze zakázaných metod usmrcování zvířat a že takto provedená porážka představuje obecně povolený způsob usmrcování, neboť by zvířeti neměla způsobovat nepřiměřenou bolest či utrpení. V této souvislosti je však potřeba upozornit na diskusi vedenou při projednávání předpisu v Parlamentu ČR, v jejímž rámci i s odkazem na stanoviska odborné veřejnosti zazněly pochybnosti o tom, zda je zákonná a podzákonná úprava provádění těchto porážek z hlediska zajištění účinného omráčení elektrickým proudem dostatečná.⁵⁶ Nařízení Rady, zákonná úprava ani prováděcí předpis neupřesňují např. přesné instrukce k umístění elektrod či fixaci zvířete při omráčení.⁵⁷ U některých zvířat (primárně u skotu) tak při nedostatečném provedení prostého omráčení elektrickým proudem může dojít k vědomému vnímání bolesti při procesu vykrvení. Porážky prováděné provozovatelem v režimu stanoveném § 5f odst. 3 TýrZv tak dle mého názoru nespadají pod rozsah ochrany základního práva na náboženské projevy, neboť provozovatel podniku není nositelem tohoto

⁵⁵ RIGEL, Filip. Čl. 16. In HUSSEINI, Faisal; BARTOŇ, Michal; KOKEŠ, Marian; KOPA, Martin a kol. *Listina základních práv a svobod: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2021, odst. 9.

⁵⁶ Viz usnesení senátního Výboru pro hospodářství, zemědělství a dopravu č. 51 ze dne 19. února 2025 a usnesení senátního Výboru pro sociální politiku č. 20 ze dne 18. února 2025, v nichž oba výbory doporučují návrh zákona vrátit Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR s pozměňovacími návrhy spočívajícími v úplném vypuštění navrhované zákonné úpravy, která by umožňovala provádět rituální porážky církvím a náboženským společenstvem i k jiným než náboženským účelům a která by rovněž umožňovala provádět tyto porážky provozovatelům podniku. K námitkám vzneseným na plénu při projednávání návrhu zákona viz stenozáznam ze 6. schůze Senátu Parlamentu ČR ze dne 26. 2. 2025 (diskuse k tisku č. 53). [online] 2025 [cit. 29. 3. 2025] Dostupné z: <https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasovani?action=steno&O=15&IS=7617&D=26.02.2025#b26393>.

⁵⁷ Vyhláška č. 418/2012 Sb., o ochraně zvířat při usmrcování, stanovuje určení míst na hlavě u vybraných druhů zvířat pouze pro vedení omračovacího úderu a umístění mechanického omračovacího nástroje, nespecifikuje však postup při omračování el. proudem, viz § 6 vyhlášky. Nařízení Rady č. 1099/2009 v Příloze č. I rovněž nespecifikuje přesné umístění elektrod při omráčení el. proudem, omezuje se pouze na požadavek, aby byly elektrody umístěny tak, že umožní průchod elektrického proudu mozkem zvířete, a byly přizpůsobeny jeho velikosti, a to bez bližší specifikace.

základního práva, a samotný postup při porážce obsahující předchozí prosté omráčení je možné podřadit pod obecně povolený režim usmrcování zvířat. V souvislosti s výše předestřenými pochybnostmi ohledně nedostatečně detailní právní úpravy, která by regulovala způsob provedení omráčení elektrickým proudem, by však bylo otázkou, zda by po ukotvení ústavní ochrany zvířat byla tato právní úprava ústavně konformní, tedy zda by zajišťovala dostatečnou míru ochrany zvířat před bolestmi, utrpením a škodami plynoucí ze státního cíle ochrany zvířat. Vzhledem k tomu, že státní cíl ochrany zvířat by v první řadě zavazoval zákonodárce, bylo by úkolem této složky veřejné moci posoudit, zda je právní úprava této oblasti dostatečná natolik, aby vyhovovala požadavkům ze státního cíle vyplývajícím. Problematiky rituálních porážek se významně dotýká také unijní právní úprava, a proto nyní tento typ porážek a jejich vztah k ochraně zvířat zasadím i do jejího kontextu.

3.4 Problematika rituálních porážek v kontextu práva EU

Problematiku ochrany zvířat při jejich usmrcování upravuje na úrovni evropského práva především nařízení Rady, které obecně ukotvuje povinnost zvíře před usmrcením omráčit,⁵⁸ avšak umožňuje z tohoto pravidla výjimku pro provádění porážek za účelem výkonu náboženských rituálů.⁵⁹ Tuto výjimku nařízení Rady odůvodňuje především respektováním svobody náboženského vyznání a práva náboženské vyznání projevovat ukotvených v čl. 10 Listiny základních práv a svobod EU (dále jen „Listina EU“).⁶⁰

Vztah Listiny EU k českému ústavnímu pořádku není zcela vyjasněný – ÚS ČR ve své starší judikatuře zastával názor, že Listina EU nemůže být součástí referenčního rámce pro přezkum ústavnosti českých právních předpisů, i když současně přiznával interpretační dopady práva EU pro výklad domácí ústavy (např. nálezy ÚS ČR sp. zn. Pl. ÚS 50/04 či Pl. ÚS 19/08, body 187 až 204), ale v mladší judikatuře se již přiklonil k závěru, že Listina EU je součástí referenčního rámce pro „přezkumnou činnost“ ÚS ČR (např. nálezy ÚS ČR sp. zn. II. ÚS 2778/19, bod 24; IV. ÚS 3009/17, bod 17; I. ÚS 2063/17, bod 21).⁶¹ Ať už je však kladen důraz na vztah Listiny EU k českému ústavnímu pořádku „pouze“ v pozici důležitého interpretačního hlediska, či v souladu s pozdější judikaturou ÚS ČR již v pozici součástí referenčního rámce (a tedy i ústavního pořádku) přezkumu ústavnosti právních předpisů, podstatné je, jak se Soudní dvůr EU (dále jen „SD EU“) postavil v nedávné době ke střetu základního práva na náboženské projevy ukotveného v čl. 10 Listiny EU a právním předpisem členského státu EU (vlámský a valonský region Belgie) nepovolujícího provádění jakýchkoliv porážek, tedy i těch rituálních,

⁵⁸ Čl. 4 odst. 1 Nařízení Rady č. 1099/2009.

⁵⁹ Čl. 4 odst. 4 Nařízení Rady č. 1099/2009.

⁶⁰ Bod 18 preambule Nařízení Rady č. 1099/2009.

⁶¹ Ke vztahu Listiny EU a českého ústavního pořádku více viz např. KÜHN, Zdeněk. *Vztah Listiny k jiným součástem ústavního pořádku, mezinárodnímu právu a právu EU*, s. 87 an.

bez předchozího omráčení. Stalo se tak v rámci rozsudku SD EU (velkého senátu) ze dne 17. 12. 2020, ve věci C-336/19, kdy SD EU v rámci řízení o předběžné otázce konstatoval, že „článek 26 odst. 2 první pododstavec písm. c) nařízení Rady (ES) č. 1099/2009 o ochraně zvířat při usmrcování, ve spojení s článkem 13 SFEU a čl. 10 odst. 1 Listiny základních práv Evropské unie, musí být vykládán v tom smyslu, že nebrání právní úpravě členského státu, která vyžaduje, aby bylo při rituální porážce provedeno reverzibilní omráčení, které nemůže způsobit smrt zvířete.“ Předmětná vnitrostátní úprava dle SD EU sice zasahovala do práva na náboženské projevy dle čl. 10 Listiny EU, avšak omezila se pouze na jeden aspekt náboženského rituálu v podobě rituální porážky, přičemž porážka jako taková zakázána nebyla. Předmětná vnitrostátní úprava tak dle SD EU byla „vhodná k dosažení cíle spočívajícího v podpoře dobrých životních podmínek zvířat [...] Dobré životní podmínky zvířat jakožto hodnota, které současné demokratické společnosti přikládají již řadu let rostoucí význam, přitom mohou být s ohledem na vývoj společnosti ve větším rozsahu zohledněny v rámci rituální porážky, a přispět tak k odůvodnění přiměřenosti takové právní úpravy, jaká je dotčena v původním řízení.“ Opatření, jež byla ve vnitrostátním belgickém nařízení přijata, tak „umožňují zajistit spravedlivou rovnováhu mezi významem, který je přikládán dobrým životním podmínkám zvířat, a svobodou židovských a muslimských věřících projevovat své náboženské vyznání, a jsou proto přiměřená.“

Byla-li by tedy v českém prostředí ukotvena ústavní ochrana zvířat, lze na základě závěrů výše předestřeného rozhodnutí SD EU předpokládat, že případné omezení současné zákonné podoby provádění rituálních porážek zvířat v prospěch jejich ochrany, by nemuselo představovat porušení základního práva na náboženské projevy, jak jej v čl. 10 ukotvuje Listina EU.

Závěr

Přijetím pozměňovacího návrhu požadujícího ukotvení individuální ochrany zvířat v Ústavě by v rámci českého ústavního pořádku došlo ke konstituování nového státního cíle, jenž by právně zavazoval všechny tři složky veřejné moci. Primárně by cílil na zákonodárce, jehož úkolem by v první řadě bylo na zákonné úrovni konkretizovat ústavní normou obecně formulovaný požadavek na ochranu zvířat. Ke splnění tohoto úkolu by byl zákonodárci poskytnut poměrně široký prostor pro vlastní diskreci, v jehož rámci by musel upřesnit, jaká míra ochrany zvířat na zákonné úrovni je v souladu s Ústavou žádoucí. Právní účinky by však nový státní cíl vyvolával i vůči moci výkonné, obzvláště v situaci, kdy by správní orgány musely při výkladu a aplikaci práva brát ohled právě na ochranu zvířat, která by se stala rovněž významným hlediskem, jímž se tyto orgány řídí při správním uvážení. Také soudní moc by byla ústavní ochranou zvířat vázána při výkladu práva. Pro ústavní soudnictví by ukotvení státního cíle představovalo rozšíření referenč-

ního rámce pro přezkum právních předpisů o novou ústavní hodnotu, ačkoliv tato z hlediska obsahu poskytuje zákonodárci již zmiňovaný poměrně široký prostor pro vlastní uvážení.

Ústavní ochrana zvířat by disponovala potenciálem ke střetu s jinými ústavou aprobovanými hodnotami, potažmo subjektivními ústavními právy. V reflexi na zahraniční zkušenosti lze říct, že k nejvýznamnějším kolizím by mohlo docházet se svobodou vědeckého bádání a právem na náboženské projevy. V rámci práva na náboženské projevy by institutem, jenž by se ocitnul v přímém střetu s ústavním požadavkem ochrany zvířat, bylo zákonem umožněné provádění tzv. rituálních porážek zvířat, při nichž není zvíře omráčeno a je při plném vědomí podřezáno a vykřveno. Domnívám se, že současná podoba rituálních porážek, jak ji umožňuje český zákon na ochranu zvířat proti týrání, by se mohla po ukotvení ústavní ochrany zvířat stát ústavně nekonformní minimálně v rozsahu, v jakém jejich provádění umožňuje církvím a náboženským společnostem k uspokojování i jiných než náboženských potřeb, neboť by v tomto směru již nespádala pod ochranu základního práva na náboženské projevy. Ve vztahu k rituálním porážkám prováděným provozovatelem podniku lze konstatovat, že tyto sice nepředstavují výkon práva na náboženské projevy, ale zároveň ani nejsou výjimkou ze zakázaných metod usmrcování zvířat, a proto je lze považovat za obecně povolený způsob jejich usmrcování. Lze však vznést otázku, zda právní úprava omračování elektrickým proudem dosahuje takové kvality, aby skutečně zajistila, že zvíře nebude v průběhu porážky vnímat nepřiměřenou bolest a utrpení. Nedostatečnost právní úpravy v tomto směru by po ukotvení ústavní ochrany zvířat mohla zpochybnit ústavní konformitu tohoto typu rituálních porážek prováděných provozovatelem podniku a bylo by úkolem primárně zákonodárce, aby ústavnost zákonné úpravy zajistil.

Otázkou je, zda by o možné protiústavnosti bylo možné uvažovat i v případě rituálních porážek prováděných bez předchozího omráčení zvířete církvemi a náboženskými společnostmi k samotným náboženským účelům. Tato problematika již rozsahem překračuje hranice tohoto článku, může však sloužit jako impuls pro další výzkum, přičemž je v této souvislosti možné odkázat na právní stav v několika evropských zemích, kde již takto prováděné porážky národní právní úprava neumožňuje.⁶²

⁶² Jedná se o Švédsko, Norsko, Lichtenštejnsko, Lucembursko, Island a Švýcarsko, viz MÜLLEROVÁ, Hana; ČERNÝ, David; DOLEŽAL, Adam a kol. *Kapitoly o právech zvířat : „my a oni“ z pohledu filosofie, etiky, biologie a práva*. Praha: Academia, 2016, s. 627.

Literatura

BOLLIGER, Gieri et al. *Tier im Recht transparent*. Zürich Basel: Schulthess, 2008. ISBN 978-3-7255-5620-5.

ČERVÍNEK, Zdeněk. Legitimita, proporcionalita a doktrína vyloučených důvodů. *Právník*. 2021, roč. 160, č. 7, s. 491–509.

DROEGE, Michael. Art. 4. In STERN, Klaus; BECKER, Florian et al. *Grundrechte -Kommentar*. 4. Auflage. Hürth: Carl Heymanns Verlag, 2024. Wolters Kluwer Online Kommentare. ISBN 978-3-452-29964-2.

JARASS, Hans D. Art. 20a. In JARASS, Hans D.; KMENT, Martin. *Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland: Kommentar*. 17. Auflage. München: C.H. Beck, 2022. ISBN 978-3-406-78378-4.

KLOEPFER, Michael; ROSSI, Matthias. Tierschutz in das Grundgesetz? Zu den rechtlichen Konsequenzen einer Staatszielbestimmung „Tierschutz“ im Grundgesetz — insbesondere zu ihren Auswirkungen auf die Forschungsfreiheit. *JuristenZeitung*. 1998, roč. 53, č. 8, s. 369–378.

KOSAŘ, David. Omezení práv a svobod zaručených v Úmluvě. In KMEC, Jiří; KOSAŘ, David; KRATOCHVÍL, Jan; BOBEK, Michal. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-365-3.

KÜHN, Zdeněk. Vztah Listiny k jiným součástem ústavního pořádku, mezinárodnímu právu a právu EU. In KÜHN, Zdeněk; KRATOCHVÍL, Jan; KMEC, Jiří; KOSAŘ, David a kol. *Listina základních práv a svobod: velký komentář*. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-609-5.

MICHEL, Margot; KÜHNE, Daniela; HÄNNI, Julia. *Animal law: developments and perspectives in the 21st century = Tier und Recht: Entwicklungen und Perspektiven im 21. Jahrhundert*. Zurich : Berlin: Dike ; BWV Berliner Wissenschafts-Verlag, 2012. ISBN 978-3-03751-453-5.

MÜLLEROVÁ, Hana; ČERNÝ, David; DOLEŽAL, Adam. *Kapitoly o právech zvířat : „my a oni“ z pohledu filosofie, etiky, biologie a práva*. 1. vydání. Praha: Academia, 2016.

MURSWIEK, Dietrich. Art. 20a. In SACHS, Michael et al. *Grundgesetz: Kommentar*. 8. Auflage. München: C.H. Beck, 2018. ISBN 978-3-406-70974-6.

RIGEL, Filip. Čl. 16. In HUSSEINI, Faisal; BARTOŇ, Michal; KOKEŠ, Marian; KOPA, Martin a kol. *Listina základních práv a svobod: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2021. ISBN 978-80-7400-812-2.

SCHULZE-FIELITZ, Helmuth. Art. 20a GG. In DREIER, Horst et al. *Grundgesetz: Kommentar*. 2. Auflage. Tübingen: Mohr Siebeck, 2004. ISBN 978-3-16-148233-5.

SKULOVÁ, Soňa. *Správní uvážení: základní charakteristika a souvislosti pojmu*. 1. vydání. Brno: Masarykova Univerzita, 2004. ISBN 978-80-210-3237-8.

STUCKI, Saskia. *Grundrechte für Tiere: eine Kritik des geltenden Tierschutzrechts und rechtstheoretische Grundlegung von Tierrechten im Rahmen einer Neupositionierung des Tieres als Rechtssubjekt*. 1. Auflage. Baden-Baden: Nomos, 2016. ISBN 978-3-8487-2795-7.

SVOBODA, Cyril. Čl. 7. In HENDRYCH, Dušan; SVOBODA, Cyril a kol. *Ústava České republiky: komentář*. 1. vydání. Praha: Beck, 1997. ISBN 978-80-7179-084-6.

ŠIMÍČEK, Vojtěch. Čl. 7. In BAHÝLOVÁ, Lenka; ŠIMÍČEK, Vojtěch a kol. *Ústava České republiky: komentář*. Praha: Linde, 2010. ISBN 978-80-7201-814-7.

ŠURÁŇ, Petr. Základní práva zvířat pohledem rozhodovací činnosti ústavního soudnictví Švýcarské konfederace. *Jurisprudence*. 2024, č. 5, s. 7–17.

O autorovi:

Mgr. Petr Šuráň je doktorandem na Katedře ústavního práva Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.

Abstract**LEGAL IMPLICATIONS OF THE PROPOSED ANCHORING
OF ANIMAL PROTECTION IN THE CONSTITUTION
OF THE CZECH REPUBLIC, ESPECIALLY IN RELATION
TO THE FUNDAMENTAL RIGHT TO RELIGIOUS EXPRESSION**

The article deals with the possible legal implications of enshrining the state goal of animal protection in the Constitution of the Czech Republic, as proposed by a group of members of the Chamber of Deputies of the Parliament of the Czech Republic. It first focuses on the effects of such a constitutional provision on the legislative, executive and judicial branches of government. In this respect, it deals in particular with the obligation of the legislator to fulfil the requirements arising from the constitutional protection of animals through its normative activities. Subsequently, the article analyses the relation of the constitutional protection of animals to fundamental rights, especially to the fundamental right to religious expression enshrined in Article 16(1) of the Charter of Fundamental Rights and Freedoms of the Czech Republic. In relation to this fundamental right, the article attempts to answer the possible question of the constitutional conformity of the so-called ritual slaughters carried out on the basis of Section 5f of Act No. 246/1992 Coll., on the protection of animals against cruelty, if the proposed amendment to the Constitution of the Czech Republic is adopted. It concludes that, at least to the extent that the law permits churches and religious societies to carry out ritual slaughter for purposes other than their own religious needs, this legislation would be constitutionally inconsistent.

Keywords: constitutional protection of animals, state purpose clause, fundamental right to religious expression, ritual slaughter